Prágai Nemzetközi Kapcsolatok Intézete / Ústav mezinárodních vztahů Praha (ÚMV) / Institute of International Relations Prague

A Prágai Nemzetközi Kapcsolatok Intézete a Cseh Köztársaság Külügyminisztériuma által alapított független nyilvános kutatóintézet. Tudományos kutató és elemző tevékenységet folytat a nemzetközi kapcsolatok, valamint a cseh kül- és biztonságpolitika területén. Ezenkívül szakértők, kutatók és politikusok részvételével szervez konferenciákat, szemináriumokat és kerekasztal-beszélgetéseket a nemzetközi kapcsolatok, biztonság és fejlesztés témakörében.

Az ÚMV elődje az 1957-ben, a desztalinizáció időszakában a csehszlovák külügyminisztérium által létrehozott ÚMPE volt (Ústav pro mezinárodní politiku a ekonomii / Nemzetközi politika és gazdaság intézete). Az intézet természetesen az akkori rendszer alárendeltje volt, munkatársai mégis aktív szerepet vállaltak az 1968-as prágai tavasz reformmegmozdulásaiban. Ennek következtében 1970-ben az ÚMPE-t feloszlatták. Még ugyanabban az évben felállították helyette az erősen ideológiai arculatú ÚMV-t. Az újonnan létrejött intézetnek mégis sikerült fenntartania a nemzetközi kapcsolatait (többek közt nyugati országokkal), valamint könyvtára is nagy jelentőséggel bírt, hiszen számos olyan könyvet és folyóiratot tartalmazott, amelyhez az országban sehol máshol nem lehetett hozzáférni.

Csehországban az 1989-es bársonyos forradalom után megkísérelték felélesztени a nemzetközi kapcsolatok tudományos, elfogulatlan tanulmányozását. Így az ÚMV is radikális változáson ment keresztül, többek között a személyi állomány, a szervezeti felépítés és a kutatási tevékenység tekintetében. Célul tűzték ki a cseh tudományos élet minőségének és presztízsének emelkedéséhez való hozzájárulást és a nemzeti külpolitikai stratégia kialakításának és gyakorlati alkalmazásának támogatását. Ekkortól kristályosodott ki az a törekvés, hogy az ÚMV az akadémiai világ, a nyilvánosság és a nemzetközi politikai gyakorlat közötti kapocsként működjön. Ebben a szellemben az intézet küldetésének tekintette a nemzetközi kapcsolatok problematikájának köztudatba való beemelését.

A rendszerváltás utáni években az intézet két egységgel bővült. Ezek egyike a diplomáciai akadémia (Diplomatická akademie – DA), amelynek 1997. évi megalakulását a diplomataképzés követelményeinek és a külföldi diplomataképzési rendszereknek az elemzése, majd az elemzés eredményeire alapozott akcióterv kidolgozása előzte meg. A projekt clingendaeli és bécsi partnerintézmények együttműködésével készült el, és az Európai Bizottság delegációja is támogatta. A DA működésének első két évében a szükséges anyagi forrásokat a PHARE-program és a Finn Államigazgatási Intézet biztosította. 1999-től teljes egészében a külügyminisztérium finanszírozza az DA tevékenységét. A DA 2007-től már nem az ÚMV részeként, hanem Külügyminisztérium keretein belüli önálló intézményként működik, és továbbra is a cseh karrierdiplomaták szakmai képzését biztosítja (az évfolyamok mintegy húszfősek).

Az ÚMV másik új egysége a 2001-ben felállított fejlesztési központ (Rozvojové stredisko), amely fontos tanácsadói, kommunikációs és ismeretterjesztő funkciókat lát el a külföldi fejlesztési együttműködés terén. A vonatkozó külügyminiszteri határozat értelmében 2008-tól állami intézményként működik, neve Cseh Fejlesztési Ügynökségre (Česká rozvojová agentura) változott.

Az ÚMV az 1990-es években nemcsak struktúráját, hanem publikációs tevékenységét is bővítette. Az 1966 óta negyedévenként megjelenő, a szakmai közönség-

nek szóló *Mezinárodní vztahy* (Nemzetközi kapcsolatok) c. elméleti folyóirathoz húszéves kihagyás után ismét csatlakozott a népszerű *Mezinárodní politika* (Nemzetközi politika c. kiadvány. Ez a havilap a nemzetközi kapcsolatok aktuális eseményei és fejlődési tendenciái iránt érdeklődő szélesebb olvasóközönséget célozza meg. Elemzéseket, kommentárokat, az EU, a NATO és az EBESZ fontos dokumentumait, valamint az intézeti könyvtár legújabb könyveinek recenzióit tartalmazza. 1993-ban megkezdődött a félévenként megjelenő, angol nyelvű *Perspectives* kiadása. A folyóirat azóta saját kategóriájában a közép- és kelet-európai régió vezető kiadványainak egyikévé nőtte ki magát. Kizárólag olyan cikkeket ad közre, amelyeket legalább két-három nemzetközileg elismert szakember lektorál és javasol közlésre. Előfizetői között magánszemélyek éppúgy szerepelnek, mint nemzetközi szervezetek, tudományos kutatóintézetek, think-tankek, könyvtárak és neves szakfolyóirat-adatbázisok. Az ÚMV az említett három folyóiraton kívül könyveket, ajánlás jellegű tanulmányokat (policy papers), az intézet által szervezett eseményekről készült beszámolókat, tanulmányfüzeteket stb. publikál.

Az ÚMV 2007-ben ünnepelte fennállásának ötvenedik évfordulóját. A jubileum nagy jelentőséggel bír az intézet jogi státusza szempontjából, hisz az ÚMV nyilvános kutatóintézetté vált. A tanács és a felügyelőtanács létrehozásának köszönhetően az intézet működésében megjelentek az önkormányzatiság elemei, továbbá a finanszírozási struktúra is átalakult: a kiadásokat ekkortól külügyminisztériumi forrásokból, adományokból, saját kiadványok értékesítéséből és szponzori hozzájárulásokból fedezik. A kutatási és fejlesztési ormánytanács (Rada vlády pro výzkum a vývoj – RVV) legutóbbi (a 2007-es évre vonatkozó) komplex értékelése alapján az ÚMV az „átlagon felüli" intézmények közé sorolható, míg az ezt megelőző évben csak az „átlagos" kategóriába került be. Ez azt jelenti, hogy az intézet a rendelkezésre álló állami pénzeszközöket kiemelkedő hatékonysággal használta fel. Érdemes megjegyezni, hogy a külügyminisztérium által támogatott 48 intézmény közül mindössze három jutott be ebbe a kategóriába.

Az intézetnek napjainkban mintegy négytucat állandó és kétszer ennyi külső munkatársa van, akik speciális szervezeti egységekbe tömörülnek. Érdemes megjegyezni, hogy a belső kutatók túlnyomórészt a fiatal korosztályt képviselik, és legtöbbjük pedagógiai tevékenységet is folytat. Képzettségük nagy változatosságot mutat: politológus, biztonságpolitikai szakértő, nemzetközi jogász és szociológus éppúgy van köztük, mint sinológus, etnológus vagy hivatásos katona. Az ÚMV igazgatóját a külügyminiszter nevezi ki, az ÚMV Tanácsának javaslata alapján. Az igazgatói pozíciót jelenleg Petr Drulák (korábban igazgatóhelyettes, ill. a Nemzetközi Kapcsolatok szerkesztőségének elnöke; 2008-tól a Palgrave által kiadott *Journal of International Relations and Development* főszerkesztő-helyettese) tölti be. Az állandó munkatársaknak mintegy fele dolgozik a kutatási részlegen, ezzel ez az ÚMV legnagyobb létszámú egysége. Külön szervezeti egységként működik a kiadó, az adminisztratív részleg és az információs részleg.

A tudományos kutatómunka az európai integráció, a biztonságpolitika és a regionális fejlődés témaköre köré rendeződik. Az első két témát főként cseh perspektívából vizsgálják: követik Csehország integrációs folyamatokban játszott szerepét, illetve törekednek az ország azon képességének fejlesztésére, hogy rugalmasan tudjon reagálni a jelen kor biztonságpolitikai kihívásaira. A regionális fejlődés tanulmányozásánál a Balkán, a Közel-Kelet és Észak-Afrika, Délkelet-Ázsia és Kína, Oroszország és a posztszovjet térség, Afrika szubszaharai része, Skandinávia, Franciaország és Németország, valamint a Visegrádi Csoport országai állnak a kutatások fókuszában.

A 2005–2011-es időszakra vonatkozó belső (intézményen belüli), illetve hazai kutatási programok mellett az ÚMV munkatársai számos nemzetközi projektben is részt

vesznek. Az aktuális nemzetközi projektek közül az Európai Bizottság által támogatott, a berlini Európai Politikai Intézet által vezetett EU-25/27 WATCH-ot érdemes kiemelni, amely az európai integráció kulcskérdéseivel és kihívásaival foglalkozik. Az ÚMV évente átlagosan hat nemzetközi és 11 hazai kutatási programban vesz részt. A nemzetközi kapcsolatok elméletének és gyakorlatának tanulmányozása mellett a szakmai rendezvényeket is szerveznek; mintegy évi húsz konferenciát, szakmai beszélgetést, szemináriumot és előadást. Ezeken a rendezvényeken rendszerint az ÚMV szakemberei, külföldi szakértők, valamint belföldi és külföldi politikusok bevonásával ismertetnek, elemeznek egy-egy témát, és vitatják meg a felmerülő kérdéseket. A közelmúltban ilyen értékelő előadást tartottak Csehország soros elnökségének első két hónapjáról.

Az ÚMV számos kormányzati szervezettel és NGO-val hagyományosan együttműködik (pl. Külügyminisztérium, Cseh Tudományos Akadémia, Prágai Közgazdaságtudományi Egyetem, Károly Egyetem, Trans European Policy Studies Association stb.). Az ÚMV a nemzeti kapcsolattartó és koordinációs központja az Anna Lindh Euromediterrán Alapítvány a Kultúrák Közötti Párbeszédért csehországi hálózatának, mely 23 szervezetet ölel fel. Az intézet a Közigazgatás és Nemzetközi Kapcsolatok Egyetemével közösen folyamatosan hirdet gyakornoki posztokat főiskolai/egyetemi és doktoranduszhallgatók számára. Publikációs felhívásokat is rendszeresen tesz közzé, ezek értelmében saját kiadású folyóirataiban adja közre a beküldött és a formai és szakmai követelményeknek megfelelő írásokat. A szélesebb nyilvánossággal való kapcsolattartást az intézeti könyvtár is elősegíti, itt mintegy hetvenezer – többnyire külföldi – kötethez, ezen belül négyszáz szakfolyóirathoz biztosítanak szabad hozzáférést.

Az internetes adatbázisok segítségével megállapítható, hogy az ÚMV munkatársaitól vett idézetek és műveikre való hivatkozások száma évről évre növekszik. Ez, valamint a belső értékelés is az intézet fokozódó elismertségét és egyre magasabb színvonalú szakmai munkáját mutatja. Csehországban ma az ÚMV a legjelentősebb, nemzetközi kapcsolatokkal foglalkozó tudományos kutatóintézet. Változatos tevékenységi körének és programjainak köszönhetően valóban képes betölteni a „szakma és a civil társadalom közti kapocs” szerepét is.

(Balázsy Zsófia)

Irodalom

http://www.iir.cz/display.asp?lng=cz&ida=
http://www.euromedalex.org
http://www.rozvojovestredisko.cz
http://www.mzv.cz/jnp/
http://www.scribd.com/doc/10186345/Mejores-Think-Tanks-2008